Tafsiira Suuratu Az-Zumar-Kutaa-3

Description

Kutaa kana keessatti mallattoolee gurguddoo Rabbiin Tokkicha taâ€™uu fi Inni qofti gabbaramu akka qabu agarsiisan ni ilaalla.

خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۖ يُكَوِّرُ ٱلَّيْلَ عَلَى ٱلنَّهَارِ وَيُكَوِّرُ
ٱلنَّهَارَ عَلَى ٱلَّيْلِ ۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِى
لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ أَلَا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّٰرُ ٥

â€œ(5)-**Samiiwwanii fi dachii Haqaan uume. Halkan guyyaa irratti mara, guyyaas halkan irratti mara. Aduu fi jiâ€™as ni laaffise. Hunduu yeroo murtaaâ€™ef ni deemu. Dhagayaa Inni Injifataa Araaramaadha.â€•** Suuratu Az-Zumar 39:5

â€œSamiiwwanii fi dachii Haqaan uume.â€• Taphachuuf osoo hin taâ€™in haqaaf samii torbanii fi dachii uume. Akkuma Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa jedhe:

﴿وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ٣٨ مَا
خَلَقْنَٰهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٣٩﴾

â€œ**Samiiwwan, dachii fi wantoota isaan lamaan jidduu jiran taphaaf hin uumne. Haqaan malee isaan lamaan hin uumne. Garuu irra hedduun isaanii hin beekan.**â€• Suuratu Ad-Dukhaan 44:38-39

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa samii, dachii fi wantoota isaan jidduu jiran taphaaf hin uumne. Kan uumeef, dandeetti, beekumsaa fi Tokkichummaa Isaa agarsiisuuf, akka namoonni uumamtoota Isaatti xinxalluun Inni Khaaliqa guddaa akka taâ€™ee fi sifaata biroo guutuu qabaachu Isaa akka hubataniif. Kanaafu, Ibaadan (gabbarriin) Khaaliqaaf malee akka hin taane haa beekaniif.[1] Ammas kaayyoon guddaan wantoota kana itti uumeef, namoota qoruun dhumarratti Guyyaa Qiyaamaa nama gaarii hojjatee gaariin mindeessuf, nama badaa hojjate immoo adabuufi. Kaayyoowwan kanniin walitti cuunfun haala kanaan tarreessun ni dandaâ€™ama:

1. Namoota qoruu (Qurâ€™aana keessatti Suuratu Huud 11:7 ilaali)
2. Sifaata Rabbii beekuu fi Isa qofa gabbaruu (Suuratu Ax-Xalaaq 65:12 fi Suuratu Az-Zaariyat 51:56)
3. Ergasii jazaa (mindeessuu fi adabuuf)

Kaayyoowwan gurguddoon armaan olii hundi akka sansalataa wal keessa seenu. Addunyaan tuni iddoo qormaatati. Qormaanni kuni gara Abbaa humnaatti akka fiigan nama taasisa. Kanaafu, Rabbii oltaâ€™aa akka gabbaran nama taasisa. Ammas, samiin, dachii fi wantoonni isaan lamaan keessa jiran sifaanni Rabbii guutuu akka taâ€™an agarsiisu. Namni ibaadaa sirnaan kan hojjatu yoo Rabbii isa uume beekedha. Karaan Isa itti beekan keessaa tokko uumamtootatti xinxalluudha. Kanaafu, qormaanni fi wantoota uumaman kanniinitti xinxalluun ibaadaa namarraa barbaadamu galmaan akka gahan nama taasisa.

Namni ibaadaa isarraa barbaadamu galmaan gahu ykn dhiisuu isaa Guyyaan itti beekkamuu fi jazaa itti argatu jiraachu qaba. Taâ€™uu baannan, namoota qoruun tapha taâ€™a. Kanaafu, nama waan gaarii hojjateef mindaa kafaluu fi nama badii hojjate adabuuf dirqama Guyyaan Qiyaamaa jiraachu qaba.

â€œHalkan guyyaa irratti mara, guyyaas halkan irratti mara.â€•
Dhuma guyyaatti, halkan guyyaa irratti marama, kanaafu suuta suutan halkan guyyaa haguuga. Guyyaanis dhuma halkanii irratti suutan suutan halkan irratti marama. Bakka isaatii guyyaan waan mulâ€™atuuf.[2] (Yeroo fajriin (subiin) dhooyu guyyaan xiqqoo taâ€™uun mulâ€™ata. Ergasii suutuma suuta dabaluun halkan irratti marama. Kanaafu, guyyaan mulâ€™ate halkan ni dhokata.)

â€œ**Aduu fi jiâ€™as ni laaffise. Hunduu yeroo murtaaâ€™ef ni deemu.**â€•
Faaydaa gabrootaatiif jecha Aduu fi jiâ€™as laaffifamoo ajaja Isaatiin deeman taasise. Hundi isaaniitu (aduu fi jiiyni) hanga yeroo murtaaâ€™e orbiiti (sarara) isaanii irra ni deemu. Yeroon murtaaâ€™e kunis Guyyaa Qiyaamaati. Yommuu Qiyaamaan dhaabbattu, aduun ni maramti, jiiyni ifa dhaba. Haala kanaan adeemsi aduu, jiâ€™aa, urjiilee fi pilaanetoota biroo ni dhaabbata. San booda daarul qaraar (ganda qubannaa) dhumaa keessatti uumamtoonni akka jiraataniif jireenya haarofti ni jalqabama. Gandi qubannaa dhumaa kuni takkaa Jannata takkaa immoo Jahannam taâ€™a.

â€œ**Dhagayaa! Inni Injifataa Araaramaadha**.â€• Yaa namoota dhagayaa! Xiyyeefannoo itti kennaa! Gooftaan keessan wanta aayah tana keessatti ibse Kan uume, yoo shirkii fi kufrii keessan itti fuftan humna waa hundaa mooâ€™atuun isin irraa haaloo baafachuu irratti dandaâ€™aadha. Garuu yoo amantan, Isaaf harka kennitanii fi gara Isaatti deebitan wanta dabarsitaniif isiniif araarama.[3] Araaramuu jechuun badii haguugu (dhoksuu) fi adabbii malee namaaf irra darbuudha.[4] Namni badii kam irraayyu gara Rabbii oltaâ€™aa deebiâ€™e, Rabbiin (subhaanahu) isaaf araarama. Kana jechuun badii isaa ni dhoksaaf, irra darbaaf.

﴿خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَٰمِ
ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَٰتٍ
ثَلَٰثٍ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾﴾

â€œ**(6)-Nafsee takka irraa isin uume. Ergasii ishii irraa cimdii ishii taasise. Beelladoota irraa cimdiwwan saddeet isiniif buuse. Garaa haawwan keessanii keessatti uumama [tokkoon] booda uumama [biraa] dukkana sadii keessatti isin uuma. Suni Rabbii Gooftaa keessan taâ€™eedha. Mootummaan kan Isaati. Isa malee haqaan gabbaramaan hin jiru. Kanaafu, akkamitti garagalfamtu ree?**â€• Suuratu Az-Zumar 39:6

Yaa namoota! Rabbiin subhaanahu nafsee takka irraa isin uume. Nafseen takkattin tuni Aadami. â€œ **Ergasii ishii irraa cimdii ishii taasise.**â€• Kana jechuun Aadam irraa haadha manaa isaa â€œHawwaaâ€ • uume. **â€œBeelladoota irraa cimdiwwan saddeet isiniif buuse.â€•** Kana jechuun beelladdoota irraa cimdii saddeet ajaja samii buâ€™uun isiniif uumee. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa wanta fedhe, â€œTaâ€™iâ€• jechuun uuma. Ajajni kuni Isarraa gadi buâ€™a. Cimdiwwan ykn gosoonni beelladootaa kunniin suuratu Al-Anâ€™aam (144) keessatti dubbatame jira. Isaanis: hoolota cimdii (kormaa fi dhaltuu), reâ€™oota cimdii (reâ€™ee kormaa fi dhaltuu), gaala cimdii (kormaa fi dhalaa) fi horii cimdii (saâ€™aa fi qotilee).[5] (Azwaaj hiika â€œcimdiiwwan, gosootaâ€• qaba. Kanaafu, asitti beelladonni dubbataman gosoota saddeeti: hoolaa korma, hoola dhaltuu, reâ€™ee kormaa, reâ€™ee dhaltuu, gaala kormaa, gaala dhaltuu, saâ€™a, qotiyyoo)

Uumama jalqabaa namaa erga kaase booda umama lammataa sanyiin namaa ittiin baayâ€™attu fi itti fuftu ni kaase:
â€œGaraa haawwan keessanii keessatti uumama [tokkoon] booda uumama [biraa] dukkana sadii keessatti isin uuma.â€• Kana jechuun garaa haadha keessanii keessatti marsaa tokko irraa gara marsaa biraatti isin dabarsuun dukkana sadii keessatti isin uuma. Marsaaleen kunniin: copha dhangalaâ€™aa saalaa irraa gara dhiiga ititaa. Dhiiga ititaa irraa gara muraa fooni (mudgaa). Muraa fooni irraa gara lafee. Ergasii lafee foon uwwisuun qaamolee uuma. San booda nama guutuu gochuun uuma. Kanniin hunda dukkana sadii keessatti uuma. Dukkanni sadiin kunniin: dukkana garaa haadhaa, dukkana gadaamessaa fi dukkana obbaati daaâ€™ima haguuguti.

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa dukkana sadan kanniin daaâ€™imaaf eeggumsa godhe. Osoo xiyyi ifaa ulfa dhaqqabee silaa ni balleessaa ture. Garuu Rabbiin daaâ€™ima dukkana sadii keessa godhe. Ergasii dugda daaâ€™imaa gara garaa haadhatti naannesse, fuula isaa immoo gara dugda haadhatti naannesse. Kunis akka daaâ€™imni wanta garaa haadhaatiin walitti buâ€™uun hin miidhamneefi. Dugdi daaâ€™imaa jabaa waan taâ€™eef wanta garaa haadhatti buâ€™uun hangas mara hin miidhamu. Fuula gara dugda haadhatti garagalchuun immoo dugdi haadhaa cimaa waan taâ€™eef fuula daaâ€™imaa miidhaa irraa eega.

Yommuu Rabbiin daaâ€™ima kana baasu barbaadu, daaâ€™ima mataa isaa gara jalaatti gochuun gadi garagalcha. Bahiinsa isaa salphaa akka taâ€™uuf mataan jalqaba ni baha. Osoo jalqaba lukaan kan bahu taâ€™ee silaa miidhaa fi balaa guddaatu uumama. Fakkeenyaaf, harka isaa lamaan keessaa harki tokko gama tokkootti rarraâ€™uun miidhaan guddaan irra gahuu dandaâ€™a.

Wanti barbaachisaan: Dhugumatti Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa xiyyeefannoo fi kunuunsa guutuu nuuf godhe. Garaa haadha keenyaa keessatti fi yeroo achi keessaa baanu xiyyefannoo fi kunuunsa guddaa nuuf godhe. Kanaafi ni jedha**:â€œSuni Rabbii Gooftaa keessan taâ€™eedha.â€•** Gooftaa akkam tole! [6]

â€œ**Suni Rabbii Gooftaa keessan taâ€™eedha.**â€• Kana jechuun Samiiwwanii fi dachii, wantoota isaan lamaan jidduu jiran, isinii fi abbooti keessan Kan uume Gooftaa keessanii. Wantoota kanniin hundarratti aangoo fi tooâ€™annaa guutuu qaba.[7] Yaa namoota hojii gurguddaa kanniin kan hojjate Gooftaa keessani. Sanamootaa fi wantoota isin gabbartan irraa kan mataa ofiitiif faayda hin finne, miidhas ofirraa hin deebisne, waan gaarii isiniif hin finne fi badii isin irraa hin deebisne kana hin hojjanne.[8]

Sanamni, taabonni fi wantoonni biroo namoonni Rabbii oltaâ€™aan alatti waaqefatan, samii fi dachii, ilma namaati fi beelladoota uumuu dandaâ€™uu? Gonkumaa hin dandaâ€™an. Kanaafu, isaan gabbaramu (waaqefatamu) hin qabanii jechuudha. Gabbaramu Kan qabu, samii fi dachii, wantoota isaan lamaan jidduu jiran, isinii fi beelladoota Kan uumee fi kanniin hunda keessatti aangoo fi tooâ€™anna guutuu Kan qabu Gooftaa keessan Allaah (Rabbii) dha. Kanaafi itti aanse ni jedha: **â€œIsa malee haqaan gabbaramaan hin jiru**.â€• Kana jechuun Isaan ala gabbaramaan biraa jiraachuun hin malu (hin taâ€™u). Ibaadan Rabbiif malee wanta biraatiif hin taâ€™u. **â€œKanaafu, akkamitti garagalfamtu ree?**â€• Kana jechuun yaa namoota akkamitti garagalfamuun Gooftaa samii, dachii fi isin uumee fi qananiisu gabbaruu dhiistanii wanta isin hin miinee fi hin fayyannee gabbaruuf (waaqefachuuf) deemtanii?[9]

â€œgaragalfamtu ree?â€• jedhu garagalfamuu agarsiisa, sababni isaas, isaan ni garagalfaman. Fedhiin qullaan isaaniitii fi sheyxaanni [haqa irraa] isaan garagalchan.[10] Osoo gadi dhaabbatanii itti yaadanii fi sheyxaanaf fedhii qullaa hordofuu baatanii silaa haqa guddaa kana hubatanii hordofu. Haqni guddaan kuni: Laa ilaah illallah (Rabbiin malee haqaan gabbaramaan hin jiru). Kanaafu, namni fedhii qullaa fi sheyxaana hordofuun haqa guddaa kana irraa garagaluu hin qabu. Yoo Laa ilaah illallahâ€™tti amanuu didee fi Rabbii oltaâ€™aa qofa gabbaruu dide, lubbuma ofii miidha. Kanaafi itti aanse ni jedha:

â€œYoo kafartan, dhugumatti Rabbiin isin irraa dureessa. Garuu gabroota Isaatiif kufrii hin jaallatu. Yoo galateefattan, isiniif jaallata. Baâ€™aa baadhattuun baâ€™aa biraa hin baadhattu. Ergasii deebiin keessan garuma Gooftaa keessaniiti. Innis wanta hojjataa turtan isinitti hima. Dhugumatti Inni beekaa wanta qoma keessa jiruuti.â€• Suuratu Zumar 39:7
Ibsa aayah tanaa kutaa itti aanu keessatti In sha Allah ni ilaallaâ€¦

Kitaabban Tafsiiraa wabii:
[1] Tafsiiru Saâ€™dii-fuula 606, Zaadul Masiir-Ibn Al-Jawzi- fuula 925, (Dabalataaf: Tafsiiru Ibn Kasiir 5/326)
[2] Maraâ€™aariju tafakkuri-12/158

[3] Madda olii-160
[4] Tafsiiru Qurâ€™aanil kariim-Suuratu Zumar-fuula 49, Ibn Useymiin
[5] Tafsiiru Qurxubii-18/250
[6] Tafsiiru Qurâ€™aanil kariim-Suuratu Zumar-fuula 58-59, Ibn Useymiin
[7] Tafsiiru Ibn Kasiir-6/440-441 [8] Tafsiiru Xabarii-20/167[9] Madda olii [10] Tafsiiru Qurâ€™aanil kariim-Suuratu Zumar-fuula 61, Ibn Useymiin

Date Created
February 21, 2020
Author
admin